

הרג ח"ו נכרי בשוגג ושב בתשובה רשאי לעלות לדוכן.

אוצר החכמה

מסקנה

כהן שהרג בנהיגה אדם מישראל לפי השו"ע לא ישא כפיו, ולפי הרמ"א ישא כפיו. ואם הרג נכרי ועשה תשובה ישא כפיו.²

בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ד סי' ס) הביא מחלוקת בין הצידה לדרך המצדד להלכה ולא למעשה שאף הורג גוי לא ישא את כפיו, לבין הפרישה שהביא המאמר מרדכי (וצונזר במהדורות מאוחרות) שרק בהורג ישראל לא יעלה לדוכן. והפרמ"ג הביא את הצידה לדרך. ולא הכריע בצי"א. ונלענ"ד להכריע שכיון שהשו"ע אף הוא מצדד להקל בעשה תשובה, נראה שאם

סימן ה

האם כהן מרכיב משקפיים מותר בעבודה במקדש

שאלה

גמי במקדש אבל לא במדינה. אם להוציא דם – כאן וכאן אסור.

גמרא. אמר רב יהודה בריה דרבי חייא: לא שנו אלא גמי, אבל צלצול קטן – הוי יתור בגדים. ורבי יוחנן אמר: לא אמרו יתור בגדים אלא במקום בגדים, אבל שלא במקום בגדים – לא הוי יתור בגדים. תיפוק ליה משום חציצה! – בשמאל, אי נמי: בימין – ושלא במקום עבודה. ופליגא דרבא, דאמר רבא אמר רב חסדא: במקום בגדים – אפילו נימא אחת חוצצת, שלא במקום בגדים – שלש על שלש חוצצות, פחות משלש על שלש – אינן חוצצות.

כהן מרכיב משקפיים האם כשר לעבודה בבית המקדש?

תשובה

צריך לדון מצד כמה נקודות: מצד הוספת בגד, מצד חציצה, ומצד מומי כהנים.

א. נראה שמשקפיים אינן נחשבות לתוספת בגד אלא לכלי התלוי על גוף הכהן, ואינו בגד.

נאמר במסכת עירובין (קג ע"ב-קד ע"א): "משנה. כהן שלקה באצבעו – כורך עליה

1. הערת הרה"ג יעקב אריאל רב העיר רמת-גן: אתה מדמה כהן שהמיר את דתו וחזר בתשובה לכהן שרצח וחזר בתשובה. לענ"ד אין לדמות זל"ז. כהן שרצח, גם אם יעשה תשובה היא לא תוכל להחיות את המת. התשובה תועיל אולי במישור האישי אך לא במישור החפצי של הדם שנשפך. (ר' כעין זה לעניין הולדת ממזר ביבמות כב מעוות לא יוכל לתקון). וכך עולה גם מדברי האו"ז שהבאת ששני הנושאים הללו נפרדים הם. ומש"כ הגה"מ בשם השאלות פרשת קורח (אגב, לא נמצא שם וגם לא בפרשת בהעלותך בפרשת נשיאת כפים ולא בשום מקום אחר בשאלות שבידינו) כהן שהמיר לעכו"ם לא ישא כפיו דלא גרע מהורג את הנפש. אתה מביא את רבנו שמחה שהמדובר שם שלא עשה תשובה. אך כשעשה תשובה אין להשוות ביניהם.

אדרבי יוחנן – ודאי פליגא, אדרב יהודה בריה דרבי חייא מי נימא פליגא? – שאני צלצול קטן דחשיב לישנא אחרינא, אמרי לה אמר רב יהודה בריה דרבי חייא: לא שנו אלא גמי, אבל צלצול קטן חוצץ. ורבי יוחנן אמר: לא אמרו חציצה בפחות משלש על שלש אלא במקום בגדים, אבל שלא במקום בגדים, שלש על שלש – חוצצות, פחות משלש – אין חוצצות. והיינו דרבא אמר רב חסדא, לימא פליגא דרב יהודה בריה דרבי חייא? – שאני צלצול קטן דחשיב ולרבי יוחנן, אדאשמעינן גמי לישמעין צלצול קטן! מילתא אגב אורחיה קא משמע לן, דגמי מסי".

ופסק הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"י ה"ה): "כשם שהמחוסר בגדים חייב מיתה ופוסל העבודה, כך היתר בגדים, כגון שלבש שתי כתנות או שני אבנטים, או כהן הדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד ה"ז מחלל העבודה וחייב מיתה בידי שמים".

ובהלכה ח פסק: "כך על בשרו בגד שלא במקום בגדים כגון שכרכו על אצבעו או על עקבו אם היה בו שלש אצבעות על שלש אצבעות ה"ז חוצץ ופוסל פחות מכאן אינו חוצץ, ואם היה צלצול קטן הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו הרי זה פוסל, ואע"פ שאין בו שלש על שלש".

וכתב הכס"מ על אתר שהרמב"ם פסק כרבא שבגד שבו שלש על שלש אצבעות פוסל שלא במקום עבודה כגון בשמאל, והטעם לא משום חציצה אלא משום יתור בגדים (וכ"כ המאירי בעירובין). וצלצול קטן

פוסל אף שאין בו ג' על ג' אצבעות. ונראה שבמשקפים מלבד שאין זה בגד אין בהם ג' על ג' אצבעות, וע"כ אין לפסול במשקפיים משום יתור בגדים¹.

ב. פסק הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"י ה"ו): "נאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם, מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים, אפילו נימא אחת או עפר או כינה מתה אם היתה בין בשר לבגד הרי זו חציצה ועבודתו פסולה, לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת, אבל של ראש אינה חוצצת, ואם רצה להניחם בשעת העבודה מניח".

ובהלכה ז הוסיף חציצות שאסורות לכתחילה ואינן פוסלות עבודה: "וצריך להזהר בשעה שלובש שלא יהיה אבק בין בגדו לבשרו ולא כינה אע"פ שהיא בחיים, ושלא תכנס הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד מעליו, ולא יכניס ידו תחת חלוקו לחיק, ולא יצא שער מן הבגד, ולא יהיה בבגד נימא מדולדלת, ואם היה שם אחד מכל אלו עבודתו כשירה".

ובאר הכסף משנה (שם ה"ו): "נאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם וכו'. בפרק שני דזבחים (דף י"ט). ומה שכתב לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד וכו'. שם אמר ר' אמי [למוד ערוך הוא בדין] תפילין חוצצות וכו' והתניא [אם הניחן] אינם חוצצות ל"ק הא דיד הא דראש, הא דיד דכתיב ילבש על בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו לבשרו, דראש נמי כתיב ושמת המצנפת על ראשו תנא שערו היה נראה בין ציץ

1. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל – רב העיר העתיקה ירושלים: האם חשובות פחות מצלצול קטן? תשובת המחבר: כיון שאין הן בגד קשה להשוות את החשיבות.

למצנפת ששם מניח תפילין. ופירש"י: הילכך ליכא חציצה, ותנא דאיצטריך לאשמועינן אם הניחן אינם חוצצות משום יתור בגדים הוא דאיצטריך לאשמועינן דלאו בגד הוא עכ"ל. ונראה שלזה כיון רבינו במה שהאריך וכתב ואם רצה להניחן בשעת העבודה מניח.

הכס"מ לא פרט לגבי רצועות של ראש וכנראה שמגבעות הכהנים לא כיסו את אזניהם ולכן הרצועות וכן זרועות המשקפיים אינן חוצצות בין המגבעת לבין הראש. ולפי"ז כיון שהמשקפיים אינם נמצאות בין בגד לבין הגוף אלא על חלקי גוף שאינם מכוסים, (וכמובן שאינם חוצצים בין הכהן לבין רצפת המקדש), ממילא מצד זה מותר לכהן מרכיב משקפיים לעבוד בבית המקדש. (אולם שיעור יד אסור לכהן ללבוש על ידו מפני שחוצץ בין בגדו לגופו, ועל בגדו צל"ע). עוד ניתן ללמוד מדברי הרמב"ם שכלי שמונח על הגוף במקום שאינו חוצץ אין בו משום יתור בגדים אפילו יש בו ג' על ג'. שכן בתפילין לפחות חלקם יש בהם ג' על ג' בשטחם וא"כ הרי פסק הרמב"ם לעיל שבגד שיש בו ג' על ג' פוסל בכ"מ אפילו שלא במקום עבודה. אלא מכאן מוכח שכלי אינו בגד, ודוקא מין בגד מחריב בה אבל שלא ממין בגד אינו מחריב בה. ותכשיט יש בו צדדים שהוא כבגד ויש צדדים ככלי וע"כ אני מסופק בו. ולעיל לגבי צלצול כתב הרמב"ם שאפילו אין בו ג' על ג' הוא יתור בגדים וצ"ע.

ג. לגבי מומים פסק הרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"ו ה"א): "כל כהן שיש בו מום בין מום קבוע בין מום עובר לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים שנאמר: אל הפרוכת לא יבוא ואל המזבח לא יגש, ואם עבר ונכנס

לוקה אף ע"פ שלא עבד, ואם עבד במקדש פסל וחילל עבודה ולוקה אף על העבודה, שנאמר אשר יהיה בו מום לא יקרב, מפי השמועה למדו שאזהרה זו שלא יקרב לעבודה".

ובפה"מ על בכורות (פ"ז מ"ג) כתב הרמב"ם: "וההבדל בין המומין הכוללים את האדם והבהמה, והמומין המיוחדים באדם, והמומין אשר נאמר בהם מפני מראית העין, הוא מי שיש בו מום מאותם שהם כוללים את האדם והבהמות אם עבד חלל עבודתו, ושיש בו מום מאותם המיוחדין באדם אם עבד לא חלל עבודתו אבל לוקה, ואשר הוא פוסל מפני מראית העין לא חלל ואינו לוקה אם עבר ועבד".

וכן פסק בהלכות ביאת המקדש (פ"ז ה"ה): "שלשה מיני מומין הם, יש מומין שהן פוסלין הכהן מלעבוד והבהמה מליקרב, ויש מומין שפוסלין באדם בלבד מלעבוד, ויש מומין שאין פוסלין אבל מפני מראית העין אמרו שכל כהן שיש בו אחד מהן אינו עובד".

ובהלכה ו' הוסיף: "כל מי שיש בו מום שפוסל באדם ובבהמה ועבד בין בשוגג בין במזיד עבודתו פסולה, ואם היה מזיד לוקה, וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין לאדם ועבד אף ע"פ שהוא לוקה לא חילל עבודתו, ואם היה בו דבר מדברים שהם מפני מראית העין אינו לוקה ועבודתו כשירה".

ועוד הוסיף בהלכה ז': "אין פוסל באדם אלא מומין שבגלוי, אבל מומין שבחלל הגוף כגון שניטל כוליותו של אדם או טחול שלו או שניקבו מעיו אע"פ שנעשה טרפה עבודתו כשירה שנאמר שבר רגל או שבר יד מה אלו בגלוי אף כל בגלוי".

שאור השמש קשה לעיניהם ולכן מצמצמן או שמצמצמן בשעה שרוצה לדקדק את ראייתו. בעוד שרש"י הזכיר רק את המום הראשון. ונראה על כן שלפי רש"י ודאי מי שהוא קצר רואי אינו פסול לעבודה – כאשר עובד ללא משקפיים. אולם לפי הרמב"ם לכאורה זהו מום ואינו יכול לעבוד (ולגבי הוספת משקפיים נדון להלן). וכן מי שזקוק למשקפי שמש אף באור יום רגיל זהו מום, ונראה שלדברי שניהם הוא פסול לעבודה. וכן מי שפוזל מאד (שרואה בית ועליה כאחד) שנראה שמסתכל באחר פסול לעבודה.

ה. נראה איפוא שהשאלה אותה צריך לברר היא: האם מומי הכהנים שכוּסו או שתוקנו ע"י מכשיר כגון ע"י משקפים עדיין פוסלים ומכאן שעצם המום פוסל ללא תלות אם הוא נראה, או כאשר הם מכוסים הם נחשבים שאינם בגלוי ואינם פוסלים.

מבדיקת המומים הנזכרים ע"י הרמב"ם בפרק ח בהלכות ביאת מקדש, נראה שחלק מהמומים מכוסים בבגדי הכהונה. כגון במומי הראש (הלכה א) חלקם מכוסים ע"י מגבעת הכהן. או במומי הבטן (הלכה ט) שהיא מכוסה ע"י המכנסים והכתונת. וכן בהלכה יב המתארת באריכות מומים באברי הזרע, ובכ"ז הרי חלקים אלו מכוסים ע"י בגדי הכהן. וכן לגבי כתמים בעור הבשר (הלכה טו) אין הרמב"ם מפריד אם הם במקומות המכוסים ע"י בגדים או שהם מגולים.

מדברים אלו ניתן ללמוד שעצם המומים פוסלים ולא אם הם נראים ע"י אנשים הצופים בכהנים העובדים. ומכאן שמום הפסול ללא משקפיים – אף אם

בהלכות ביאת המקדש (פ"ז ה"ה) מונה הרמב"ם מומים בעין המשותפים לאדם ובהמה אבל ראייה חלשה אינה נמנית כמום. (עיור פסול הן באדם והן בהמה כאמור בויקרא כא, יח: ¹²³⁴⁵⁶⁷ "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב איש עור או פסח או חרם או שרוע").

ד. בהלכות ביאת המקדש (פ"ח ה"ו) מונה מומים בעין שבאדם בלבד, ובתוכם כותב: "מי שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן מעט בשעה שרואה אור, או בשעה שהוא רוצה לדקדק בראיה, מי שראית עינו מעורבבת עד שרואה את החדר ואת העלייה כאחת, ויָדַע דבר זה בעת שידבר עם חבירו ונראה כאילו הוא מסתכל באיש אחר".

שני המומים האלה הם המומים היחידים הקשורים לראיה ולא למום בצורת העין וכד'. שני המומים הם מומים המובחנים ע"י אחרים. ונראה שפגמן מפני שהם מומים שבגלוי. מקור דברי הרמב"ם מן המשנה בבכורות (ז, ג): "...רואה את החדר ואת העלייה כאחת, סכי שמש..."

לגבי סכי שמש באר הכסף משנה: "ומ"ש מי שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן וכו'. שם במשנה (בכורות פ"ז מ"ג) סכי שמש ובגמרא (בכורות מד ע"א) תני רב יוסף סני שמש ופירש"י ששנא השמש ואינו יכול לראות מקום שחמה זורחת שם. וכתב רבינו בפירוש המשנה סני שמש ששנא השמש והירח, והכוונה בזה שבשעה שרוצה להביט אל השמש או לירח או לדברים המאירים מאמץ ומקבץ עפעפי עיניו ומקטין אותם".

ובשטמ"ק לבכורות הביא שיש מבארים שיכול להסתכל כנגד החמה. היינו שחסר לו אור ולכן זקוק לאור גדול כדי להבחין בחפצים.

הרמב"ם בסכי שמש פרט שני מומים –

חבל נחלתו

לכך שהתירו לכהן לעבוד בתוספת כלי אע"פ שכשר בלא הכלי. אולם אם הכלי מתקן מום זה אסור ^{דבריו ז"ל} כמבואר לעיל. ואם הכהן תיקן את ראייתו ע"י ניתוח נראה שכשר לעבודה.

מסקנה

^[אוצר חכמות]

נראה שלפי הרמב"ם כהן הזקוק למשקפיים לראיה פסול לעבודה ואילו לפי רש"י אולי הוא כשר.

ירכיב משקפים ויתוקן המום או שירכיב עדשות מגע – הכהן פסול לעבודה. אולם אם המום אינו פוסל, כגון לרש"י אף מי שראיתו פגומה, אולי מותר להרכיב משקפיים.

נראה על כן שלפי הרמב"ם קצר רואי המצמצם עיניו כדי לראות היטב, פסול לעבודה אפילו ירכיב משקפיים. אולם רחוק רואי שכשר לעבודה יהיה מותר לעבוד אף עם משקפיים. ועם זאת, לא מצאתי ראיה

סימן ו

חזקה במתפללים בבית הכנסת

שאלה

בביטול מניין בראשון והקמת מניין קבוע באחרון, האם מוטל עליהם להשאר או שיכולים לעבור?

בשו"ת דברי חיים (או"ח ח"ב סי' יט) דן: "שאלה בעיר אחת יש כמה בתי מדרשים ואין מליץ רק בבית הכנסת בקיץ ובחורף בבית המדרש הקטן כן המנהג, אך אם אחד רוצה למול בנו בביתו עושה כרצונו. והנה עתה רצון אנשי קלויז לימול בניהם בקלויז שלהם והמתפללים בבית המדרש הקטן מוחים ואומרים שיש חזקה להם למול בבית המדרש שלהם.

ומשיב: "לא ידעתי מה חזקה להם אם הוחזקו שכל ילדי העיר ימולו בתוך בית המדרש הקטן זה ודאי אינו כי ידוע לכל שמולו כמה אנשים בביתם, ואם זכו שאם ימולו בבית המדרש לא ימולו בשום בית המדרש רק בשלהם זה הוא דבר שאין בו ממש ומה חזקה שייך בדבר שאין בו ממש ועוד הא בעינן חזקה שיש עמה טענה כמבואר (בב"י סי' קכ"ב) [בדרכי משה חו"מ

בישוב אחד מתפללים בימות החול רק מעט אנשים במניין ובבית כנסת א'. בשבת באים רבים ומתפללים בשני בתי כנסיות בראשון ובאחד נוסף (ב'). עתה רוצים בבית כנסת ב' להתפלל בו גם בימות החול אולם קיום המניין בו בימות החול יגרום שבבית כנסת א' לא יהיה מניין בימות החול. האם אותם שהתפללו בבית כנסת א' בימות החול צריכים להמשיך ולהתפלל בו, או שמותרים לעבור לבית כנסת ב' (הקרוב למגוריהם) אע"פ שבכך יבטל התמיד בבית כנסת א'?

תשובה

א. השאלה היא האם ישנה חזקה לבית כנסת במתפלליו, היינו: האם יש לחייב מתפללים שהתפללו בקביעות בבית כנסת מסויים להמשיך ולהתפלל באותו מקום או מותרים לעבור ולהתפלל בבית כנסת אחר, וכן מה הדין אם הדבר כרוך